

2018 AVRUPA YETERLİLİK ÇERÇEVESİ GÜNCELLEMESİNE DAYALI KUZEY MAKEDONYA EĞİTİM SİSTEMİNDE REFORMLAR VE TÜRKÇE ÖĞRETİM

Osman EMİN*

Özet

Teknolojinin durmadan geliştiği dünyada insanlar birbirleriyle rahat ve hızlı bir şekilde iletişim sağlayabilmelerini eğitime borçludurlar. Toplumlar, bireylerine daha iyi bir hayat tarzı sağlamak için, eğitim sistemlerini diğer ülkelerin eğitim sistemleriyle karşılaştırarak sürekli geliştirmek istemektedir. Her ülke, toplumun çağdaş gelişimlere uyabilmesi için eğitim sistemini geliştirmek zorundadır. Bu gelişim için eğitim politikasını tahlil etmek ve eğitime yönelik yaklaşımları geliştirmek durumundadır. Bunun için de diğer ülkelerin eğitim sistemleri ile karşılaştırma yapılmadan önce ülkemizde Türkçe eğitim sisteminin gelişimini irdelemek amaçlanmaktadır. Bu bakımdan Türkçe eğitim programlarını ve sistemini karşılaştırmak uygun görülmüştür. Kuzey Makedonya eğitim sisteminde geliştirilen reformlar ve Türkçe öğretimin gelişimiyle ilerleyişi irdelenecektir.

Anahtar kelimeler: Eğitim, Eğitim programı, Türkçe öğretim, Reform

REFORMS IN THE EDUCATION SYSTEM OF NORTH MACEDONIA AND TURKISH TEACHING BASED ON THE 2018 EUROPEAN QUALIFICATIONS FRAMEWORK UPDATE

Abstract

In a world where technology is constantly developing, people owe their ability to communicate with each other comfortably and quickly to education. For this, societies are desired to continuously improve their education systems by comparing them with the education systems of other countries in order to provide a better lifestyle for their individuals. Every country has to improve its education system so that the society can adapt to contemporary developments. For this development, it has to analyze the education policy

*Doç. Dr., "Aziz Kiril ve Metodi" Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, Üsküp, Kuzey Makedonya, osmanemin@flf.ukim.edu.mk Ss. Cyril and Methodius University in Skopje, "Blaze Koneski" Faculty of Philology, Department of Turkish Language and Literature, North Macedonia, ORCID: 0000-0001-6975-8221

and develop approaches to education. In this, it is aimed to examine the development of the Turkish education system in our country before making comparisons with the education systems of other countries. In this respect, it is to examine the reforms developed in the education system of North Macedonia and the development and progress of Turkish education, considering it appropriate to compare the Turkish education programs and system.

Keywords: Education, Curriculum, Turkish teaching, Reform

Bir ulusun çağdaş ülkeler düzeyine erişebilmesi, eğitim ve öğretiminin kaliteli ve bilimsel yöntemlerle yürütülmesiyle mümkün olabilir. Uluslararası ölçütler ve yenedünya düzeni çerçevesinde ulusal kalkınmanın temel şartı eğitim ve öğretimdir. Ayrıca bir milletin, ülkenin ilerlemesi ve kalkınması, eğitim alanındaki başarıya bağlıdır. Eğitimin kaynağı hiç şüphesiz okullardır. Okullarımızda çalışan öğretmenler, karanlık yollara ışık tutmuş, her zorluğa karşın öğretme, yetiştirme isteğiyle bütün zorlukları aşmış, insanlara ana dillerinde eğitim ve öğrenim görme isteklerini körüklemişlerdir. Eğitimcilerimiz yeri geldiğinde yolları kapalı köylere yol, ışısız yerlere ışık olmuştur. Kuzey Makedonya’da tarım toplumundan, sanayi toplumuna, ardından bilgi toplumuna geçişi; ülkeler arasında yaşanan göç olaylarının ekonomik, sosyal vb. etkileri göz ardı edilmeyecek kadar çoktur. Amaçlarla oluşturulan birliklerin, bu kavramların önemini daha da artırdığı söylenebilir. Toplumlar bu dönemde, yerelden evrenselliğe doğru bir geçiş yaşamaktadırlar. Bu geçiş dönemi, kültürel evrensel ilkelerin oluşturulmasını, farklı kültürlerin tanınmasını ve kültürler arası etkileşimin ivme kazanmasını zorunluluk hâline getirmiştir. 20 ve 21. yüzyıl boyunca Kuzey Makedonya Türkleri, dalgalı, fırtınalı, karmaşık ve çekişmelerle dolu yıllar geçirmiştir. Daha doğrusu, Kuzey Makedonya’da atalarımızın Osmanlı’nın sunmuş olduğu renkliliğinden, renksizliğe geçişi veya haritaların karışıp yeniden çizildiği bir bölge olmuştur.

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nde yaşayan Türk unsuruna gelirse Osmanlı-Türk kültürünün gerçek mirasçıları olan Makedonya Türkleri millî benliklerini, eğitim ve kültürlerini koruyup geliştirmekle yetinmeyerek Kuzey Makedonya ile Türkiye arasında ilişkilerin her

açından gelişmesinde âdeta altın bir köprü rolünü oynamaktadır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde bugün Türk varlığının korunması ve gelişmesinde Kuzey Makedonya Türklerinin kültürel etkinliği olağanüstü bir yer almaktadır. Osmanlı sonrası Balkanlarda kurulan devletlerde Türkler, neredeyse bütün siyasi ve sosyal haklarından mahrum edilmişlerdir. Makedonya doğumlu ya da kökenli Türk eğitimciler, yazar, sanatçılar ve şairler Türk kültürüne, Türk düşüncesine, ses bayrağımız olan Türkçemize, Türk edebiyatına ve insanlığa eserleri ve yapmış oldukları çalışmalarıyla hizmet etmiş, yön vermiş ve vermeye devam eden edebiyatçılarımızı anmazsak olmaz. Onlar bizim değerlerimizdir. Her yazıları bir eleştiri, her yazıları bir sitem, her yazıları bir haykırış olmuştur. Yazılar aslında Kuzey Makedonya'da yaşayan Türk halkının yaşanmışlığı, onların bir nevi bakış açısıdır. Unutmamalıyız ki Kuzey Makedonya'da Türk kültürünü derinden etkileyen faktörler ve etkenler günden güne artmaktadır. En önemli faktörlerden biri de eğitim ve dil faktörüdür. Bir ülkede birden fazla dilin konuşulması, resmî dilin tek ya da iki dilde olması eğitimi etkilemekte ve sorunları günden güne arttırmaktadır. Eğitim bir kültür aktarma aracı ise eğitimin en başta gelen görevlerinden birisi kültür zenginliklerini toplumsal yaşama biçimlerini genç kuşaklara aktarmaktır. Bu durumda her ulusun, her türlü düşünce ve öğrenme eylemi anadil temeli üzerinde kurulmaktadır. Ulusal eğitim ve anadil eğitimine en yüksek değer verilmelidir. Türkçemizin başarıya ulaşması, gelecekte düşünen, eleştiren, sağduyulu, tutarlı ve öz konuşan insan tipinin yaratılması okullarımız dâhil olmak üzere Türk dili eğitimine bağlıdır. Eklenmesi gereken önemli faktörlerden biri de geliştirilen yeni eğitim sistemi, yeni reformlar ve Türkçe öğretimin durumudur. Öğrencilerin sahip olması gereken "21. yüzyıl becerileri" pek çok kurum tarafından farklı yaklaşımlarla tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar ve tartışmalar, 21. yüzyılda öğrencilerin sahip olması beklenen becerilerin oluşması için öğrenme ortamlarının ne şekilde düzenlenmesi gerektiği konusunda uzlaşmaktadırlar. "21. yüzyıl Becerileri Ortaklığı"nın (*Partnership for 21st Century- P21*) bu konuda yaptığı çalışmalarda öğrenme ve öğretme yaklaşımında, öğrenci yeterliliklerinin yenilikçi destek birimleri ile ilişkisine bütünsel olarak yaklaşılmaktadır. Bu yaklaşımın 21. yüzyıl becerilerine sahip öğrencilerin uzmanlaşmasına yardımcı olacağı belirtilmektedir. 21. yüzyıl toplumu giderek küreselleşen,

karmaşık ve medyatik bir toplum hâline gelmektedir. Bu bağlamda, 21. yüzyılda insan yetiştirmede öne çıkan eğilim, bireyi bu özelliklere sahip olacak yeterlikte, bütüncül olarak eğitmektir. Bu nedenle 21. yüzyıl eğitim programı, disiplinler arası ve bütüncül özellikte olmalıdır.

1.Yöntem

Çalışmanın temel amaçlarından biri 2018 Avrupa yeterlilik çerçevesi güncellemesine dayalı Kuzey Makedonya eğitim sisteminde reformlar başlığı altında Türkçe eğitim-öğretim programlarını ve sistemini karşılaştırmak, öğretimin gelişimi ve ilerlemesini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada nitel araştırma tekniklerinden yazılı veri kaynaklarının analizini kapsayan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

1.1.Araştırma Materyali

Araştırmaya Kuzey Makedonya Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından hazırlanan Eğitim Konsepti 2021 ve ulusal standartlar ile öğrencilerin Yeterliliklerine ait materyaller ve kılavuz kitapları dâhil edilmiştir.

1.2.Veri Toplama

Çalışmanın verileri doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Doküman analizi, amaçlanan olgular hakkında bilgiler barındıran yazılı içeriğin analizinden oluşmaktadır. Ayrıca araştırılması hedeflenen bilgilerle yazılı materyallerin analizini içermektedir.

1.3.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verileri analiz etmek için içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz türünde esas amaç, elde edilen verileri belirleyecek kavram ve bağıntılara ulaşmaktır. Verilerin analizinde incelenen kaynaklardan yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular karşılaştırılarak çalışmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

1.4.Bulgular ve Yorum

Günümüzde teknolojinin hızlı ve sürekli olarak gelişmesi toplumların birçok yönden değişmesine neden olmuş, bazı üst düzey beceri ve yeterliliklere sahip olmak bireyler için zorunlu hâle gelmiştir. Bireylerin çalışma ve sosyal yaşantılarında başarıyı elde etmeleri için sahip olması gereken bu beceriler 21. yüzyıl becerileri olarak adlandı-

ılmaktadır. Birey, söz konusu becerilerin ilköğretim döneminde kazandırılması hâlinde yaşamı boyunca kendini geliştirebilir. Bir toplumun gelişmesini sağlayan temel dinamiklerin başında hiç kuşkusuz eğitim gelmektedir. İlköğretim sürecinde bireye kendini ömür boyu geliştirebilme gücünün kazandırılması çabası çağdaş eğitim anlayışının gereği olarak ortaya çıkmaktadır (Hasan, 1996). Bu kavramların doğuşu, örgün eğitimin yetersizliklerine bağlanmaktadır (Lemgrand, 1989). Bu yetersizliklere örnek olarak amaç ve araç tutarsızlığı, bir defaya özgü bilgiler kazandırılması, kitaplardan aktarılan bilgilerin öğrenilmesine ağırlık verilmesi, iletişim ve bilgi teknolojilerinin yetersizliği, başarı saplantısı nedeniyle öğrenmeye karşı geliştirilen olumsuz algı ve bireysel farklılıkların dikkate alınmaması gösterilebilir. Yeni eğitimsel paradigmaya göre öğrenme düzensiz ve yaşamın her anında gerçekleşebilir. Ayrıca, okul öğrenmeleri öğrendiklerimizin sadece küçük bir bölümünden ibarettir (Jenny Sim ve Diğerleri 1999, Xhignesse 2003). Yeni paradigmaya uygun olarak yaşam boyu öğrenme becerileri gelişmelere uyum konusunda bireyi güçlü kılabilir. Dolayısıyla ilköğretim Türkçe programlarında ihmal edilmemesi gereken beceriler içinde yaşam boyu öğrenme becerileri gözden kaçırılmamalıdır.

Türkçe eğitim gören öğrencilerin başarı düzeylerini arttırmak, öğretim programlarının ve kazanımlarının öğrenciler üzerindeki etkisini görmek, öğrencilerin yaşadıkları çağın şartlarına hazır hâle getirmek eğitimin başlıca hedeflerindedir. Bu nedenle, 2021–2022 yılı itibarıyla öğretim programları aracılığıyla kazandırılmaya çalışılan bilgi, beceri, tutum ve davranışlar bireyin yaşam standartlarının gelişmesine katkıda bulunurken değişen dünyaya ayak uydurabilmesini ve değişimin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Hedeflenen eğitim sisteminin Türkçe öğretim programları öğrencinin sosyal, eleştirel, yenilikçi düşünme becerilerini geliştirmenin yanı sıra öğrenciye iş birliği yapmanın ve tecrübe ederek öğrenmenin yollarını sunmaktadır. Güncellenen programlar, bireyin yaratıcılıklarını ortaya koyabilmesi için yenilikçi, eleştirel, iş birlikçi düşünme, problem çözme, bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı, girişimcilik, üretkenlik gibi 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan yeterliklerin geliştirilmesini hedeflemektedir. Aynı zamanda

kapsayıcı eğitim, 20. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan ve 21. yüzyılda birçok ülkenin eğitim politikasında yerini alan bir ideolojidir.

Kapsayıcı eğitimle tüm çocukların bireysel, gelişimsel ve sosyokültürel gereksinimlerine uygun bir şekilde eğitim alabilmesi, öncelikle okul çağında bulunan özel gereksinim duyan çocukların eğitime katılımlarının artması ve diğer çocuklarla aynı kalitede eğitim alıp eğitimlerine devam edebilmelerini sağlamak, bu çocuklara karşı yapılan ayrımcılıkları azaltmak, eğitim sisteminin tüm çocukları kapsayacak şekilde düzenlenmesi yoluyla eğitimde fırsat eşitliği ve adalet sağlanması amaçlanmaktadır. 21. yüzyılda öğrenme ile öğrenenler kendi konularını öğrenmenin yanında bugünün dünyasında başarılı olabilmek için öğrenme ve inovasyon Becerileri (yaratıcılık-inovasyon eleştirel düşünce ve problem çözme, iletişim, iş birliği yapma); bilgi, medya ve teknolojiyi kullanma; yaşam ve kariyer becerilerini de öğrenmek zorundalar. Temel konuların (matematik, fen, sanat, dünya dilleri gibi) üzerine bu becerilere sahip bireyler yetiştirmek okulların görevi hâline gelmektedir. Bu amaçla okullarda öğrenme ortamları, kişisel ve mesleki gelişim olanakları, program ve öğretim, standartlar ve ölçümlerin düzenlenmesi gerekmektedir.

2. Kuzey Makedonya Eğitim Sisteminde Değişim İhtiyacı

Kaliteli eğitim ihtiyacı ve eğitim sisteminin “büyük resmini” oluşturmak için, ilköğretimde değişiklik ihtiyacı bulunmaktadır. İlkokuldaki değişiklikler, analitik ve eleştirel düşünmenin geliştirildiği, yaratıcılığın teşvik edildiği, doğru ve yanlış bilgilerin nasıl ayırt edileceğinin öğretildiği, doğru kullanımının bilgi sahibi olmaktan çok daha yararlı ve değerli olduğu öğretme ve öğrenmeye yöneliktir. Bu şekilde Türkçe eğitim hizmeti veren ilkokullarda, öğretim motive edici ve öğrencilere hem okulda hem de ders dışı etkinliklerde başarı için gerekli becerileri sunmaktadır. Ulusal standartlardan beslenen yaşam boyu öğrenme yetkinlikleri ve özellikle yaratıcı ifade, eleştirel düşünme, iletişim ve iş birliği becerileri; Türkçe ve matematik okuryazarlığıyla aynı şekilde tüm müfredata entegre edilmeli ve her dersin bir parçası olmalıdır (Образование, 2021).

Ayrıca, dijital entegrasyon yeni Türkçe eğitiminin temelidir. Ancak bilgisayar teknolojisi yalnızca mevcut öğretim yöntemlerine

"eklenerek" olmamalıdır. Dijital teknoloji, öğrencilere anında fayda sağlayacak şekilde uygulanmalıdır. Yeni ilköğretim kavramı, öğrencilerin dijital platformlar aracılığıyla veya farklı koşullarda uzaktan eğitim yoluyla öğrenmeye yönelik birleşik bir yaklaşıma hazırlanmasını ve özel durumlarda olan çocukların düzenli eğitime dâhil edilmesini desteklemek için dijital teknolojinin kullanımını içerir (Brussels, 2018).

2.1. Kuzey Makedonya'da Türkçe Öğretime Odaklanan Yeni İlköğretim Kavramı

Konsept, temel ilkeler olarak kapsayıcılık, cinsiyet duyarlılığı/eşitliği ve kültürlerarası eğitime dayanmaktadır. İlköğretim okullarında eğitim sürecinin ve tüm organizasyonun gerçekleştirilmesine yönelik yönlendirmeleri veren Ulusal ilköğretim standartları ile doğrudan bağlantılıdır (Brussels, 2018).

Konsept, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını öncelik olarak kabul eder ve onları ilköğretimin odağına yerleştirir. Öğrencilerin öğrendiklerini faydalı yani günlük yaşamla ilgili getirebilecekleri deneyimler gelecek öğrenim getirisine daha kolay ulaşabilmeleri nedeniyle müfredatın yol gösterici ilkeye göre oluşturulmasını önerir. Aynı zamanda konsept, öğrencilerin ifade edilen ilgilerinden kaynaklanan ve sadece potansiyellerini geliştirmeye değil, aynı zamanda okulda olmaktan ve okumaktan memnuniyetlerini arttırmaya ve başarı motivasyonlarını yükseltmeye yardımcı olabilecek, seçmeli dersleri de öngörmektedir (Образование, 2021). Türkçe üçüncü sınıftan itibaren dokuzuncu sınıfa kadar seçmeli ders olarak eğitim sistemine dâhil edilmiştir (Образование, 2021).

2.2. Kuzey Makedonya Türkçe Eğitiminde Kapsayıcı, Cinsiyet Duyarlılığı/Eşitliği ve Kültürler Arası

İlköğretimin kapsayıcılığı, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre (Образование, 2021) çocukların eğitim hakkının gerçekleştirilmesi için temel koşuldur. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Anayasasında her çocuğun ilköğretim anayasal hakkı güvence

altına alınmıştır. Eğitimin herkes için eşit koşullarda erişilebilir olması, tüm çocukların ilköğretime kaydedilip dâhil edilmesi ve tamamlanmasını sağlayacak şekilde tasarlanır ve düzenlenir. İlköğretimde temel kapsayıcılık 6 yaşındaki tüm çocuklar ilkokulu bitirene kadar sağlanır. Türkçe müfredatlarında, ders kitaplarında ve öğretim materyallerinde önyargıları destekleyebilecek ve herhangi bir ayrımcılığı teşvik edebilecek, yani öğrenciler arasında bir aşağılanma veya dışlanma duygusu yaratabilecek hiçbir içeriğin (görsel ve metinsel) olmaması da kapsayıcılığı teşvik etmektedir. Bu yüzden Türkçe müfredatlar, ders kitapları ve diğer öğretim materyalleri, savunmasız (dezavantajlı) gruplardan insanları toplumun eşit üyeleri olarak göstererek hoşgörü, eşitlik ve farklılığa saygıyı teşvik etmelidir. Tüm öğrencilerin yeteneklerine, ihtiyaçlarına ve ilgilerine göre tüm okul etkinliklerine katılımıyla önemli ölçüde kapsayıcılık sağlanır. Bu, farklı seçmeli dersler sunarak ve ders dışı etkinlikleri tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına göre uyarlayarak mümkün olabilir (Quality and Inclusive Education, 2017). Zararlı toplumsal cinsiyet normları ve davranış kalıplarının dönüştürülmesi için fırsat yaratmada eğitim temel bir rol oynamaktadır. Bu şekilde yaygın toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, ayrımcılığın ve bunlara dayalı şiddetin azaltılmasına katkıda bulunulurken aynı zamanda çocukların özgün eğilim ve ilgilerine uygun olarak büyümelerine ve gelişmelerine olanak tanınır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için öğretmen eğitimine toplumsal cinsiyet bakış açısını dâhil eder, açık toplumsal cinsiyet klişeleri içermeyen içeriklerle öğretimi uygular, cinsiyete duyarlı bir yaklaşım kullanır ve cinsiyet eşitsizliğine eleştirel bir yaklaşım getirir.

Çok kültürlü olan bir toplumda yaşadığımız için kültürlerarası eğitim farklı şekillerde verilmektedir. Bunun bir yolu, ülkemizde yaşayan tüm etnik/dinî toplulukların kültürel özelliklerini öne çıkaran veya bu toplulukların arasındaki etkileşimi gösteren çok kültürlü içeriği tanıtmaktır. Bu tür içeriklerin mümkün olduğunca tüm derslerin müfredatında bulunması gerekmektedir. Bu içerikler, Türkçe ders kitapları ve öğretim materyallerine mutlaka yansıtılmalıdır. Kültürler arası, etnik gruplar arası entegrasyon için etkinlikler düzenlenerek de geliştirilir. Aslında bunlar, farklı dillerde öğrenim gören "karma"

öğrenci gruplarıyla ortak dersler ve ders dışı etkinlikler düzenleyerek yapılabilir. Bu tür etkinlikler, eğitim sırasında farklı iletişim kurma ve iş birliği yapma fırsatı bulamayan öğrenciler arasındaki etkileşimi sağlamak için çok önemlidir. Bu tür etkinliklerin iki/üç eğitim dilinde hizmet veren okullarda gerçekleştirilme olasılığı tek dilde eğitim veren okullara göre daha fazladır. İki dilli, üç dilli okullarda zorunlu derslerin öğretimi kapsamında ortak proje ve araştırmalar yapılmakta, seçmeli derslerde (tümü veya büyük bir kısmı için) ortak dersler yapılmaktadır. Aynı zamanda bu okullarda ders dışı etkinlikler (geziler, kutlamalar, bir günlük çalıştaylar, çevre ve insani yardım faaliyetleri gibi) tüm eğitim dillerinden öğrencilerle ortak etkinlikler olarak organize edilmekte ve uygulanmaktadır.

Ulusal Standartlar ve Ulusal İlköğretim Standartları, öğrencilerin ilköğretimin sonunda kazanmaları gereken yetkinlikleri belirler. Avrupa Birliği Konseyi'nin 2018 tarihli Tavsiye Kararında yaşam boyu öğrenme için temel yetkinlikler yer alır. Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi, temel yeterlilikler olan *bilgi, beceri ve tutumların* bir kombinasyonudur. Bu, Ulusal Standartlarda yer alan yeterlilikleri tanımlamak için kullanılır. *Bilginin* belirli bir alan veya konunun anlaşılmasını destekleyen kavramlar, fikirler ve teorilere atıfta bulunduğu, *becerinin* edinilen bilgiyi uygulama yeteneğiyle kapasitesini temsil ettiği ve *tutumun* fikirleri, inançları ve görüşleri tanımladığı anlaşılmaktadır. Ulusal Bilgi ve Beceri Standartları, kazanılan bilgi, becerileri ve tutumları öğrencinin anladığı ve benimseyerek kabul ettiği değerler olarak göstermektedir (Образование, 2021). Ulusal standartlar, yeterliliklerin etrafında gruplandırıldığı sekiz alanı ifade eder. Bunlar ana dilde iletişim, farklı disiplinlerde ve bağlamlarda görsel, işitsel ve dijital materyalleri kullanmak, kavramların, duyguların, gerçeklerin ve fikirlerin sözlü ve çeşitli yazılı formlarda tanımlanmasını, anlaşılmasını ve ifade edilmesi, oluşturulması ve yorumlanmasını sağlayan yeterlilikler olarak özetlenebilir. Bu yeterlilikler ana dile (yani eğitim diline) atıfta bulunur.

Okuma ve yazma bilgisi, yazılı metinlerin sağlam bir şekilde anlaşılmasını, belirli bir kelime dağarcığına sahip olmayı, dil bilgisine hâkim olmayı, dilin sözlü ve yazılı işlevlerine ilişkin bilgi ve kullanma

becerisini içermektedir. Avrupa Konseyi'nin CM/Rec (2014)5 sayılı Tavsiye Kararı'nda öğretim dilinin/dillerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Kararda şunlara yer verilmektedir (6b sayılı bent): ...okul eğitiminin en başından itibaren, hem başlı başına bir eğitim konusu olarak hem de diğer konuların öğretiminde bir araç olarak bilgiye erişim ve bilişsel gelişim sağlamada elzem bir rol oynayan öğretim dilinin kazanımına özel önem atfedilmelidir. Dil yeteneğine ilişkin aktiviteler şunları kapsamaktadır: (Референтна рамка за компетенции за демократска култура, 2018) İlgili alan bağlamına göre genellikle yapı bakımından farklılık gösteren bilgilendirici metinleri okuma ve anlama, öğretmenin açıkladığı karmaşık konuları dinleme, soruları sözlü ve yazılı olarak yanıtlama, araştırma ve çalışma sonuçlarını sunma, konuya yönelik tartışmalara katılma.

Dil öğrenimi konu öğreniminin her zaman bir parçasıdır. Konuya özgü bilgilerin öğrenimi dil olmadan gerçekleşemez. Dil yetkinliği, konu yetkinliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Yeterli dil yetkinliği olmadan öğrenci ne öğretilenleri takip edebilir ne de diğer insanlarla bu konuda iletişim kurabilir. İlerlemede sorunlar yaşamaktadır. Farklı dilleri kullanma, diğer iletişim dillerinin doğru ve etkili kullanımını sağlayan yetkinlikleri ifade eder. Alan, okuryazarlığın ana bileşenlerini/alanlarını kapsar: Kavramları, düşünceleri, duyguları, gerçekleri ve görüşleri sözlü ve yazılı olarak (dinleme, konuşma, okuma ve yazma) ve uygun bir aralıkta ana dil dışında bir dilde anlamak, ifade etmek ve yorumlamaktır.

3. Yenilenen Müfredatlar

Türkçe müfredat, Ulusal Yetkinlik Bazlı Standartlara göre geliştirilmiştir. Ayrı bir müfredat tarafından kapsanan yeterliliklerin tanınmasını sağlamak için Türkçe müfredatın girişini belirli eğitim programları tarafından Ulusal Standartlar alanlarından *bilgi*, *beceri* ve *tutumu* belirler. Bunlar, konunun doğrudan ilgili olduğu alandan kaynaklanan yeterliliklerin yanı sıra çoğu (Türkçe anadili olarak, dijital okuryazarlık ve teknik, teknoloji ve girişimcilik) veya tüm derslerde (örneğin kişisel ve sosyal gelişme) dâhil edilmesi gereken devredilebilir yetkinlikleri içerir. Standartların farklı alanlardan

temsili ve müfredat içindeki bağlantıları, öğrencinin öğretiminde ve tam gelişiminde bütünsel bir yaklaşım sağlar.

3.1. Zorunlu Dersler

Müfredatta 8-11 zorunlu ders bulunmaktadır. Türkçe (anadil) ve Ulusal İlköğretim Standartları arasında dil okuryazarlığı alanındadır. Diğer dillerin kullanılması alanında İngilizce dersi ortaya çıkar. Doğa bilimleri dersi biyoloji, kimya, fizik ve coğrafyanın bazı kısımlarına ait konuları/içerikleri kapsar ve matematik dersiyle birlikte doğrudan Ulusal Standartların matematik ve doğa bilimleri alanı oluşur. Bu üç ders, farklı ders içerikleriyle tüm sınıflarda temsil edilmektedir. Tarih ve toplum dersi, tarih, coğrafya bölümleri, yurttaşlık eğitimi ve diğer sosyal-hümanist disiplinlere ait konuları/içerikleri kapsar ve toplum dersiyle birlikte doğrudan Toplum ve Ulusal Standartlardan demokratik kültür alanından doğar. Bu alan bütün yıllarda başta toplum dersi aracılığıyla (I-III sınıflarda), IV sınıfında ise tarih ve toplum dersi vasıtasıyla okunmaktadır. Zorunlu dersler arasında sanat eğitimi ve müzik eğitimi (sanatsal anlatım ve kültür alanından kaynaklanan), fiziksel ve sağlık eğitimi (kişisel ve sosyal gelişim alanındaki belirli göstergelerle ilgili) dersi yer almaktadır. Üç dersten her biri, ilköğretimin tüm sınıflarında aynı ders sayısı ile temsil edilmektedir. İkinci eğitim döneminden itibaren, Ulusal Standartların iki alanından çıkan Teknik Eğitim ve Bilişim dersi getirilmektedir: Dijital Okuryazarlık, Teknoloji ve Girişimcilik. Bu ders üçüncü eğitim döneminde temsil edilir, ancak bir dönemin diğer dönemden farkı, temsil edilen içeriklerin oranındadır. Alt sınıflarda teknik eğitim, daha yüksek sınıflarda Bilişim Teknolojisi eğitimi vurgulanmaktadır. Makedonca derslerine katılmayan öğrencilere yönelik zorunlu dersler, ilköğretimin ikinci ve üçüncü döneminde (dördüncü sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar) öğretilen Makedonca dersi içerir (Образование, 2021).

3.2. Seçmeli Ders Olarak Türkçe

Her okul, o okulda okuyan öğrencilerin ifade ettikleri ilgi alanları ve aynı zamanda okulda çalışan öğretim elemanlarının olanakları ve okul için mevcut kaynakları dikkate alarak, seçmeli dersler verme özgürlüğüne sahiptir. Aslında, her okulun, öğrencilerin

ilgi alanlarına ve okulun olanaklarına bağlı olarak, İkinci Yabancı Dil Öğrenmek ve okul tarafından sunulan Serbest Seçmeli Dersler olmak üzere iki seçmeli ders listesi sunması gerekmektedir. Ayrıca okullar, belediyede kullanılan ikinci resmî dili öğrenmek, aynı zamanda, daha küçük etnik toplulukların kültürünü ve dilini öğrenmek için topluluk dilini öğrenmekle ilgili seçmeli dersler sunabilir. İki dilli ve üç dilli okullarda yani farklı eğitim dillerinden "karma" öğrenci gruplarında gerçekleştirilmesi önerilir. Bu şekilde, okul öğrencilere birkaç farklı dil arasından seçim yapma ve aynı zamanda ortak öğrenme yoluyla kültürlerarası yeterlilikler edinmesi önerebilir. Dokuz yıllık ilköğretimde üçüncü sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar seçmeli dersler için Türkçe kitapları tercüme edilmeli ve hazırlanmalıdır.

3.3. Müfredat Esnekliği

Müfredat, öğrenci gruplarına veya belirli nedenlerden dolayı derslere tam olarak katılmak için engelli olan veya engellenen bireysel öğrencilere uyarlanması için esnetilir. Tüm öğrencilerin normal sınıflara dâhil edilmesi ilkesine saygı duyma ihtiyacından başlayarak tüm müfredatlar, farklı öğrenci kategorileriyle gerçekleştiriliyorsa didaktik yönergeler içerecek ve öğretimde elde edilmesi beklenen minimum öğrenme çıktılarını tanımlayacak şekilde hazırlanarak özel eğitim ihtiyaçları olan, sonradan eğitim sistemine katılan, derslere düzenli olarak katılmaları engellenen veya mülteci statüsüne sahip öğrenciler için hazırlanmıştır. Aynı zamanda, her müfredat, eğitim sürecine dâhil olan engelli her öğrenci için bireysel bir eğitim planı geliştirmenin temelini oluşturur. Müfredatın esnekliği, öğretim koşullarının ayarlanmasına da olanak tanır (Образование, 2021).

3.4. Türkçe Ders Kitapları ve Öğretim Materyalleri

Tüm zorunlu ve seçmeli dersler, müfredat ve öğrencilerin ihtiyaç ve ilgi alanlarıyla tamamen uyumlu, kaliteli ders kitaplarıyla giderilmiştir. Kitaplar müfredatın belirli bölümlerinin öğretilmesini ve öğrenilmesini kolaylaştırmaya hizmet eder. Metinsel bir biçime sahip olabilirler ve edinilen bilgi düzeyini belirlemek, kendi kendini kontrol etmek için kaynak (bilgi kaynakları) veya materyal olarak kullanılabilirler. Görsel, işitsel, işitsel-görsel biçime sahip olabilirler (örne-

ğin, televizyonda veya internette eğitim ve belgesel gösterileri, kayıtlı müzik, farklı seslere sahip ses kayıtları vb.). Kitaplar, Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından onaylanan uzman ekipler tarafından hazırlanır ve tüm öğretim dillerinde bulunurluğu sağlanır. Ek olarak, öğretmenler sınıflarında seçtikleri, uyarladıkları (resmî olarak sunulanlardan bağımsız olarak) veya öğrencilerinin etkili öğretim ihtiyaçları için bağımsız olarak oluşturdukları öğretim materyallerini kullanma özgürlüğüne sahiptirler. Bu tür materyaller öğretmenler arasında yapılan profesyonel aktivitelerde görüşülür ve ulusal platformlar aracılığıyla tüm okullardaki meslektaşlarla paylaşılır.

SONUÇ

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin dokuz yıllık ilköğretim sürecinde demokrasi, ayrımcılık yapmama, öğrenciler arasındaki bireysel farklılıklara saygı, "diğeri"ni anlama ve çok kültürlülük ilkeleri de dâhil olmak üzere, eğitimin temel alması gereken birkaç ilke vurgulanmaktadır. Türkçe eğitim hizmeti veren okullarda uygulanan içerik, yöntem ve etkinliklerde değerler olarak farklılıklara karşı hoşgörü ve saygı teşvik edilirken başkalarını anlama ve saygı duymaya yönelik bilgi ve becerilerin kazanılması gerektiği açıkça belirtilmektedir. Kuzey Makedonya Türk toplumdaki mevcut yetkinlik boşluklarına yanıt olarak "Sosyal Haklar"ın birinci ilkesi, herkesin becerileri sürdürmek ve kazanmak için kaliteli ve kapsayıcı eğitim, öğretim ve yaşam boyu öğrenme hakkına sahip olduğunun altını çizmektedir. "Sosyal Haklar", topluma tam olarak katılmak, işgücü piyasasındaki geçişleri başarılı bir şekilde yönetmek, iş piyasasına başarılı bir şekilde katılmak ve sosyal uyum sağlamak için eğitim ve becerilerin önemini vurgular. Becerileri sürdürme ve edinme fırsatlarını vurgulamaktadır. Toplumsal kalkınmanın yönünü belirleyen varlık olarak insanın oluşturucu, yapıcı, yönlendirici, araştırmacı yeteneklerinin geliştirilip, kalkınma çabalarına katılabilecek güce ulaşmasının yaşam boyu öğrenmeyi gerektirdiği söylenebilir. Bu nedenle öğrenme özellikle ilköğretim döneminde alışkanlık hâline getirilmelidir. Bunun için öğrencilerin daima yanlarında okuyacak bir kitap buldurmaları, öğrenilecekler listesi tutmaları, okuma ve yazmaya ağırlık vermeleri, kendilerini yenilemeleri gerekliliğine inan-dırılmaları kaçınılmazdır. Öğrencilerin öğrenmeyi teşvik edici

uğraşlar bulmalarına yardımcı olunması, öğrendiklerinin değerli olduğunun hissettirilmesi, araştırma isteği ve merak duygusunu beslemek bu tutumun gereğidir.

Kendini sürekli geliştirebilen bireyler bunu irdeleyebilir, önemliyi önemsizden, yararlıyı yarasızdan ayırabilir. Dengeli yaşayabilir ve gelişmelerde belirleyici rol oynayabilir. Bu nedenle ilköğretimde kullanılan eğitim programlarının tüm uygulamalarında yaşam boyu öğrenme becerilerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, eğitim programlarına ilişkin kaynaşıklık ilkesine titizlikle uyulması öngörülmektedir. Bireye kazandırılması öngörülen özellikler kalıtımla (genetikle) gelen nitelikler ve çevre bağlamında ele alınmaktadır. İlk ortam olan ilköğretim, bu gerçekler üzerine dayanmalıdır. Özellikle başta olmak üzere ilköğretim öğretmenlerinin yetiştirilme sürecinde özel önlemler alınmalıdır. İlköğretim öğretmenlerinin öğrenciye model olacak şekilde yetiştirilmeleri gerekmektedir. Eğitim sistemimizdeki yeni düzenleme, geliştirme ve iyileştirme çalışmaları, bilimin ve özellikle eğitim bilimlerinin ışığı altında, Eğitim Bakanlığı ve Pedagojik Enstitüsü başta olmak üzere bütün ilgili tarafların etkili bir iş birliğine dayalı “bir yaklaşım” çerçevesinde ele alınmaktadır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’ndeki Türk okullarında öğrenim gören öğrencilerin, diğer öğrencilerle aynı haklara ve olanaklara sahip olması gerekmektedir. Türk okullarında ders veren öğretmen ve eğitimcilerin amaçları Türk gençliğinin öğretim ve eğitim alanında temel taşlarını atmaktır. Bu yüzden, Türk okullarında öğretim tasarısı ve programı Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nin diğer okullarında olduğu gibi hazırlanmaktadır. Özellikle Kuzey Makedonya’da eğitimin genel amaçlarından biri, ulusun milli kimliğinin en belirgin unsurlarından, okuma ve iletişimin temel amacı olan ana dil Türkçeyi sevdirmektir.

KAYNAKÇA

Comission Européenne. Activites de L’union Europeenne.
Education et

Formation Tout au Longue de la Vie. Education et Formation
Jeunesse. (2008).

- Demokratik kültür yetkinlikleri referans çerçevesi, 2018
https://www.bro.gov.mk/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8/?idcat=50&customposttype=documents_category
- Quality and Inclusive Education.* (2017). Retrieved from Unicef for every child North Macedonia:
<https://www.unicef.org/northmacedonia/quality-and-inclusiveducation>
- Референтна рамка за компетенции за демократска култура.* (2018). Retrieved from БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО:
https://www.bro.gov.mk/%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B8/?idcat=50&customposttype=documents_category
- Brussels (Ed.). (2018, 01 17). *Proposal for a COUNCIL RECOMMENDATION on Key Competences for Lifelong Learning.* Retrieved from EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018C0024>
- Hasan, A. (1996). *Lifelong Learning.* In A.C. Tuijnman (ed), *International Encyclopedia of Adult Education and Training Second Edition.* Pergamon, Tarrytown New York.
- Концепција за образование, Март 2021, НАЦИОНАЛНИ СТАНДАРДИ за постигањата на учениците на крајот од ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ -
- Lemgrand, P. (1989). *Lifelong Education: Growth of the Concept.* *Lifelong Education for.* USA: Pergamon Press.
- Makedonya Eğitim Bakanlığı, Pedagoji Enstitüsü. *Türkçe Dersi Plan ve Programları, Üsküp, Eğitim Bakanlığı Pedagoji Enstitüsü Yayınları, 1991, 1998, 2001, 2011, 2021.*

Образование, К. з. (2021). *НАЦИОНАЛНИ СТАНДАРДИ за постигањата на учениците на крајот од ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ*. Retrieved from www.childrensembassy.org.mk:
<https://mon.gov.mk/stored/document/standardi-USVOENI.pdf>

www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Pages/UNDHREducationTraining.aspx.